

Przemysław Bartosz Kowalski

E-ŹRÓDŁA DOTYCZĄCE HISTORII STAROŻYTNEJ

Czym jest informacja? Termin ten pochodzi od łacińskiego *‘informatio’* oznaczającego wyobrażenie, pojęcie. Od dawna zainteresowanie badaczy budziło to, co się pod nim kryje. Człowiek od samego początku spotykał się z informacjami; urbanizacja, rozwój kulturalny i technologiczny stale zwiększały na nią zapotrzebowanie. W dzisiejszych czasach niepodważalnie największym źródłem informacji jest Internet.

Internet, czyli ogólnosiwiatowa sieć komputerowa, sięga zaledwie lat 60. XX wieku, kiedy to na potrzeby amerykańskiego wojska powstał tzw. ARPANET. Internet rozpowszechnił się w latach 90., a obecnie jest jednym z podstawowych kanałów informacyjnych. Dzięki niemu mamy dostęp do szybkiej informacji z wybranej przez nas dziedziny. Taki rozwój i digitalizacja materiałów o tematyce specjalistycznej szybko znalazły uznanie klientów przejawiające się zaskakującą i cały czas powiększającą się liczbą udostępnianych zbiorów. Chodzi tu o elektroniczne źródła, e-źródła.

Jaka jest różnica między tradycyjnymi, a elektronicznymi źródłami informacji? Otóż jako tradycyjne źródła informacji¹ możemy traktować materiały, z których czerpie się informacje zaspokajające określone potrzeby informacyjne (dokumenty, osoby, instytucje itp.). Natomiast e-źródła² są to dokumenty dostępne za pomocą narzędzi elektronicznych i/lub w środowisku elektronicznym. Mogą mieć różnorodną formę:

- * baz danych,
- * czasopism elektronicznych,
- * książek elektronicznych,
- * źródeł internetowych.

¹ M. Karciarz, *Badanie źródeł e-informacji*. In *Biuletyn EBIB* [on-line] 2007, nr 3 (84) [dostęp: 2008-11-05]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ebib.info/2007/84/a.php?karciaz>.

² *Ibid.*

Jaka jest różnica między tymi formami e-źródeł?

* Baza danych³ ujmując najogólniej obejmuje dane oraz program komputerowy, zwany „systemem zarządzania bazą danych” (pierwszy taki system powstał w latach 60. XX wieku), wyspecjalizowany w gromadzeniu oraz przetwarzaniu tych danych. Bazy danych operują głównie na danych tekstowych oraz liczbowych, lecz współczesne umożliwiają przechowywanie danych binarnych, takich jak grafika czy muzyka. Baza danych jest złożona w swojej budowie. Najważniejszym jej elementem jest tzw. rekord, który jest podzielony na kilka pól, a każde pole przechowuje informacje z różnych kategorii.

* E-czasopismo⁴ to jedno z bardziej przydatnych źródeł informacji, od kilku lat zdobywa coraz większą popularność wśród entuzjastów nowości. Za czasopismo elektroniczne uważa się „wydawnictwo ciągłe, które wydawane jest w formie elektronicznej, a więc zapisane cyfrowo i dostępne na ekranie komputera”.

* Pod pojęciem książki elektronicznej⁵ bądź tzw. e-booka rozumiemy treść, która została zapisana w formie elektronicznej i którą następnie możemy odczytać za pomocą odpowiedniego oprogramowania zainstalowanego w komputerze, telefonie komórkowym bądź specjalnie do tego przeznaczonych urządzeniach do czytania książek. Książka tradycyjna wydawana jest na papierowym nośniku, przy czym do takiej czy innej książki dodawane są materiały audiowizualne na płytach itp., natomiast e-book łączy tekst z multimediami i tworzy jednolite medium. Książka w postaci elektronicznej ma swoje zalety oraz wady. Do zalet niewątpliwie można zaliczyć nieograniczoną objętość elektronicznych materiałów w przeciwieństwie do nośnika tradycyjnego (książki na półkach), poza tym ułatwienie poszukiwania informacji, umożliwienie szybszego rozeznania treści, a także zapewnienie dostępu do aktualnych wersji. Do najbardziej uciążliwych wad należą koszty. Choć z każdym rokiem cena sprzętów niezbędnych do odczytywania e-booków się zmniejsza, to nadal dla większości jest na tyle wysoka, że nie są w stanie ich nabyć. Drugą wadą jest niedostateczna jakość wyświetlaczy powodujących częstsze i szybsze męczenie wzroku, co z kolei prowadzi do wolniejszego czytania.

³ Wikipedia.pl [on-line] [dostęp: 2008-11-05]. Dostępny w World Wide Web: http://pl.wikipedia.org/wiki/Baza_danych.

⁴ A. Drabek, A. Pulikowski, *Baza danych „Naukowe i fachowe polskie czasopisma elektroniczne” — stan badań*. In *Biuletyn EBIB* [on-line] 2006, nr 1 (71) [dostęp: 2008-11-05]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ebib.info/2006/71/drabek.php>.

⁵ Wikipedia.pl [on-line] [dostęp: 2008-11-05]. Dostępny w World Wide Web: http://pl.wikipedia.org/wiki/Ksi%C4%85%C5%BCka_elektroniczna.

* Pod pojęciem źródeł internetowych rozumiemy wszelkie adresy WWW, pod którymi możemy uzyskać informacje na temat szczególnie nas interesujący (np. źródłem internetowym odnoszącym się do zagadnienia globalizacji będzie strona internetowa ministerstwa gospodarki czy ministerstwa finansów).

Każda z wymienionych form jest specyficzna, różni się od siebie (sposobem i formą udostępnianych materiałów), ale łączy je jedna podstawowa cecha. Przekazują, udostępniają, przygotowują informacje oszczędzając nam tym samym czas i trud w jej poszukiwaniu. I to właśnie łatwiejsze wyszukiwanie informacji jest wielkim plusem. Wiele osób⁶ uważa, że wszystkie informacje udostępniane w Internecie można znaleźć bez większego problemu i sądzą także, że potrafią znaleźć je wszystkie wyłącznie przy pomocy jednej wyszukiwarki (np. Google). Może i tak jest, lecz zdarza się, że gdy próbujemy szukać konkretnych informacji na ściśle określony temat, w tym natłoku, jaki serwują nam wyszukane pozycje, to nie znajdujemy nic użytecznego. Teraz możemy się zastanowić, czy rzeczywiście dana informacja nie istnieje, czy po prostu nie potrafimy jej odnaleźć. Wyszukiwarki mogą odnaleźć i poindeksować zaledwie małą część zasobów Internetu. Reszta zasobów stanowi tak zwaną niewidoczną sieć. W jej skład wchodzi wartościowe, specjalistyczne bazy danych, archiwa, fachowe słowniki, encyklopedie, obrazy itp. Zasoby te są tworzone przez uczelnie wyższe, biblioteki, instytucje naukowe, rządowe czy międzynarodowe oraz redagowane przez specjalistów z danej dziedziny. Dlatego właśnie powstały metawyszukiwarki, które jednocześnie obsługują kilka wyszukiwarek, dzięki czemu zwiększa się liczba relewantnych trafnych wyszukiwań.

Chciałbym tu przedstawić krótki zarys najciekawszych moim zdaniem e-źródeł dotyczących historii starożytności, jednakże ograniczę się do źródeł polskich. Będę rozpatrywał je pod względem sposobu i jakości publikowania materiałów oraz możliwości oddziaływania na nie samych użytkowników.

Pierwszym polecanym źródłem internetowym jest serwis www.historion.pl⁷. Jest to portal mający trochę ponad 2,5 roku, a jego popularność osiągnęła zaskakujący poziom. Znajdują się tam przeważnie artykuły dotyczące szeroko pojętych tematów z zakresu historii antycznej (Rzymu, Grecji, Egiptu, Mezopotamii). Możemy tu znaleźć także recenzje książek, biografie postaci historycznych, recenzje gier historycznych, a wszystko to jest wzbogacone możliwością komentowania. Jakość zamieszczanych materiałów jest dobra, podane są najważniejsze informacje i fakty. Pomijając dość jednolitą i monotonną szatę graficzną, stykamy się

⁶ J. Woźniak-Kasperek, *Organizacja informacji w internetowych serwisach kontrolowanej jakości*. In *Biuletyn EBIB* [on-line] 2006, [dostęp: 2008-11-05]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ebib.info/publikacje/matkonf/kaba/wozniak-kasperek.php>.

⁷ [historion.pl](http://www.historion.pl) [on-line] [dostęp: 2008-03-15]. Dostępny w World Wide Web: www.historion.pl.

z bardzo przejrzystymi podziałami, które bez trudu umożliwią orientację nawet początkującemu użytkownikowi. Administracja portalu prowadzi dział informujący o bieżących ciekawych wydarzeniach z Polski i świata; oczywiście dotyczących tematyki. Kolejnym interesującym dodatkiem są ankiety, dzięki którym możemy wyrażać swoją opinię. Niestety, żeby w pełni móc wykorzystywać owe możliwości, musimy się zarejestrować. Rejestracja jest darmowa i szybka. Wystarczy podać hasło, nick oraz adres e-mail, aby móc się zalogować. Niestety, nie ma opcji przypominania hasła, co prowadzi do niemożności dostępu do konta w razie popełnienia błędu literówki, a tym samym do dublowania kont tego samego użytkownika. Mimo to serwis oceniam bardzo dobrze, jest przydatny do nauki, powtórek, przygotowania do matury oraz zgłębiania własnych zainteresowań. Serwis na dzień 15 III 2008 zawierał 4129 zarejestrowanych użytkowników (w tym zdublowane konta), 210 artykułów oraz 2626 wystawionych komentarzy, natomiast 8 miesięcy później, a dokładniej 18 XI 2008, miał już 5555 zarejestrowanych użytkowników, 219 artykułów oraz 2988 komentarzy. Jak na ponad 2,5-letni serwis jest to dobry wynik.

Następnym pomocnym serwisem z zakresu historii starożytnej, choć nie tylko, jest forum internetowe www.historycy.org⁸. Trafiłem na nie zupełnie przez przypadek, szukając materiałów i wskazówek pomocnych w powtórcie wiadomości historycznych do matury. Jest to forum, na którym użytkownicy wymieniają poglądy, dzielą się spostrzeżeniami. Poszukują odpowiedzi na konkretne pytania oraz sami udzielają odpowiedzi na inne, a także polecają literaturę bądź inne źródła, gdzie można znaleźć więcej informacji na interesujący nas temat. Plusem jest możliwość przeglądania strony bez wcześniejszej rejestracji, choć pełnię „przywilejów” otrzymujemy po jej dokonaniu. Sama rejestracja jest darmowa i nie zajmuje wiele czasu. Co nam daje? Dzięki niej możemy nie tylko przeglądać tematy, ale również włączyć się do konwersacji z innymi użytkownikami przez udzielenie odpowiedzi na określone posty. Prócz tego widzimy nowe komunikaty graficzne zwracające naszą uwagę na najbardziej popularne bądź aktualne odpowiedzi. Dodatkowo mamy dostęp do własnej prywatnej skrzynki PW oraz panelu administracyjnego na swoim koncie. Forum zbudowane jest z kilku głównych działów, które z kolei dzielą się na poddziały, takie jak Historia Powszechna, Historia Polski, Historia Sztuki, Wybrane specjalizacje historyczne, Forum ogólne, Victoria oraz Biblioteka Cyfrowa Historycy.org. Każdy dział dzieli się na poddziały chronologicznie. Dlatego też każdy zainteresowany historią nie tylko starożytną może odnaleźć coś dla siebie. Dział Biblioteka Cyfrowa historycy.org ma 6 poddziałów:

⁸ historycy.org [on-line] [dostęp: 2008-03-23]. Dostępny w World Wide Web: www.historycy.org.

a) Artykuły własne historycy.org (tutaj użytkownicy mogą zamieszczać własne prace związane z tematem forum, dodatkowym plusem jest możliwość komentowania oraz dyskusji).

b) Książki historyczne (dział ten przyjął formę katalogu książek, wewnątrz przyjęto podział chronologiczny, użytkownicy mogą również wymieniać się opiniami na temat danych pozycji oraz je recenzować).

c) Katalog artykułów i stron historycznych (tutaj znajdują się odnośniki do innych artykułów historycznych oraz witryn zajmujących się tematyką historyczną).

d) Filmy historyczne (zostały tu umieszczone informacje o filmach dokumentalnych oraz serialach związanych z historią. Można tutaj wypowiadać swoje przemyślenia oraz śledzić opinie innych użytkowników).

e) Źródła historyczne (zawarto tu materiały w postaci pisemnej i multimedialnej dotyczące różnych epok historycznych, istnieje możliwość wypowiadania własnych myśli).

f) Baza bibliograficzna (tu jest baza bibliograficzna. Wielkim plusem jest możliwość składania próśb o pomoc w poszukiwaniu literatury związanej z konkretnym interesującym użytkownika działem).

Po zarejestrowaniu każdy ma prawo edytować własny profil. Pokazywany jest status aktywności (na który składa się liczba zamieszczonych postów, częstość odwiedzin itp.). Prócz tego sami możemy udostępnić informacje o sobie: datę urodzenia, stronę domową (o ile taką posiadamy), zainteresowania, pochodzenie, tytuł naukowy (o ile posiadamy), zawód itp. Możemy ponadto korzystać z różnych opcji, są to: szukaj, użytkownicy (tutaj mamy możliwość znalezienia danego użytkownika, a co za tym idzie jego postów), pomoc, kalendarz. Na dzień 09.12.2007 użytkownicy napisali łącznie 322 254 posty, a zarejestrowano 38 471 osób. 3 miesiące później, a dokładniej 23.03.2008 użytkownicy napisali łącznie 376 453 posty, a zarejestrowano 43 290 osób. Natomiast na dzień 18.11.2008 było już 476 475 postów oraz 50 607 zarejestrowanych osób.

Dość ciekawym źródłem, odnoszącym się do starożytnego Rzymu jest <http://rzy.m.v-lo.krakow.pl/index.htm>⁹. Czemu ta strona przykuła moją uwagę? Prawdopodobnie ze względu na budowę animacyjną, tj. dlatego, że historia Rzymu przeplatana jest różnego rodzaju „ubarwieniami”. Potwierdzone jest, iż większość ludzi jest wzrokowcami, i dlatego przedstawienie zdarzeń w postaci graficznej trwalej ukorzenia się w naszej pamięci niż w postaci słowa. Stronę otwiera krótkie Intro (musimy mieć zainstalowane odpowiednie wtyczki do naszej przeglądarki), następnie przechodzimy do Menu, gdzie mamy do wyboru: encyklo-

⁹ rzym.v-lo.krakow.pl [on-line] [dostęp: 2008-03-15]. Dostępny w World Wide Web: <http://rzy.m.v-lo.krakow.pl/index.htm>.

pedie starożytnego Rzymu (znajdziemy tu definicje takich pojęć, jak triumwirat, Imperium Romanum, ale także biografie postaci historycznych, takich jak Hannibal, Kleopatra), historii Rzymu wraz z animacjami podbojów (bardzo ciekawa część, w której mamy dostęp do faktów historycznych, co uzupełnione zostało animacją podbojów przeplataną dodatkowo istotnymi informacjami), armia rzymska — uzbrojenie i taktyka (tu znajdziemy ogólny opis taktyki, sprzętu — we wszystko jest wplataną animacją *flash*), wirtualna podróż po Rzymie (tutaj możemy za pomocą myszki podziwiać animowane położenie architektoniczne starożytnego Rzymu — odwiedzimy Circus maximus, Amfiteatr Flawiuszów, akwedukty Klaudiusza itp.), test wiedzy o starożytnym Rzymie oraz informacje o autorach. Moja ocena strony jest dobra. Strona przedstawia w zarysie podstawowe informacje dotyczące historii Rzymu. Kolejnym plusem jest brak wymaganej rejestracji w przypadku większości poddziałów, jedynie dział testów wymaga wcześniejszej rejestracji na portalu edukacyjnym Diversity Project. Niestety ilość materiału na nim nie jest imponująca, a treść nakierowana jest na młodego użytkownika.

Ciekawą stroną, którą odwiedziłem przez przypadek jest <http://www.strefarzymu.one.pl>¹⁰. Strona ruszyła 7 lutego 2001 roku i jak pisze o niej jej autor „cały czas staram się ją uzupełnić, by stworzyć klimat starożytności (żywię się nadzieją, iż z celu się wywiązałem)”. Strona składa się z działów: Geografia, Historia, Religia, Sztuka, Ustrój, Wielcy Rzymianie oraz Życie codzienne. Każdy z działów jest zbudowany podobnie, tzn. ma spis treści odnoszący się do poszczególnych zagadnień, które są bardziej szczegółowo omawiane. Tekst przeplatają różnego rodzaju urozmaicenia w postaci danych tabelarycznych (np. Życie codzienne — imiona, kalendarz czy miary) oraz grafik. Ponadto w dziale Geografia znajduje się 11 map odnoszących się do tematyki starożytnego Rzymu; każda z nich jest z archiwizowana. Dział Historia przedstawia w sposób chronologiczny etapy rozwoju Imperium Romanum; na samym końcu znajduje się kalendarium — dzięki czemu poszczególne okresy stają się bardziej czytelne. Na uwagę zasługuje dział Wielcy Rzymianie, gdzie znajdują się sylwetki osób, które tworzyły historię Rzymu. Strona posiada także księgę gości, odnośniki do innych ciekawych stron związanych z tematyką oraz bogatą bibliografię. Strona wyposażona jest także w prostą wyszukiwarkę. Nawigacja w każdym dziale jest przejrzysta i łatwa. Ponadto artykuły moim zdaniem są dobrze przygotowane, poruszają ciekawe aspekty funkcjonowania Imperium, np. wierzenia lub życie codzienne.

Na koniec <http://romanum.historicus.pl>¹¹. Jest to strona bardzo bogata tematycznie, która cały czas jest rozbudowywana. Nie wiem, czy jest najlepszą

¹⁰ [strefarzymu.one.pl](http://www.strefarzymu.one.pl) [on-line] [dostęp: 2008-03-12]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.strefarzymu.one.pl>.

¹¹ romanum.historicus.pl [on-line] [dostęp: 2008-03-16]. Dostępny w World Wide Web: <http://romanum.historicus.pl>.

stroną o tematyce starożytnego Rzymu, ale uważam, że jest najlepsza z tych, które widziałem. Strona jest bardzo rozbudowana, na co wskazuje duża liczba działów, a jeszcze większa poddziałów. Nie będę się tu rozpisywał na temat poszczególnych działów, lecz przedstawię pokrótce najważniejsze z nich. Na samym początku mamy Wprowadzenie, gdzie autor strony pisze, iż chce dalej rozbudowywać materiały zamieszczane na tej stronie i otwiera przed nami możliwość przesyłania artykułów lub prac do upublicznienia (oczywiście tematyką odnoszących się do Imperium Romanum). Następnym działem jest Początek i Konec. Jak sama nazwa wskazuje, opisane są początki Rzymu, aż po jego kres w czasach Teodozjusza Wielkiego. Kolejnym działem jest Administracja (monarchia, republika, cesarstwo, dyplomacja, prawo), tuż za nim mamy Społeczeństwo, którego poddziały są bardzo rozbudowane i opisują sferę społeczną w czasach monarchii, republiki czy cesarstwa. Nie mniej rozbudowany jest dział Wojsko ukazujący nam potęgę Imperium. Możemy w nim odnaleźć informacje na temat kar i nagród, żołdu, ekwipunku, obozu, sztandarów etc. Następnie kolej na dział Wierzenia, w którym opisano między innymi kultury pogańskie, chrystianizację Rzymu, bogów, bóstwa rzek i źródeł. W dziale Kultura odnajdziemy informacje o architekturze, malarstwie, rzeźbie, a także literaturze, złotych myślach czy legendach. Dział Historia Rzymu jest zbudowany tak, iż w sposób chronologiczny przedstawia nam najważniejsze wydarzenia z dziejów Imperium, począwszy od panowania królów przez podbój Italii, reformy Grakchów, spisek Katyliny, po upadek Cesarstwa zachodniego. Kolejne trzy działy — Geografia, Gospodarka oraz Wojny i powstania — swoim układem przypominają wcześniej omawiane. Troszeczkę inny wygląd ma dział Wielkie bitwy. Możemy w nim odnaleźć w postaci tabelarycznej nazwę bitwy, rok wraz z krótkim opisem. Natomiast po kliknięciu w odnośnik z interesującą nas potyczką otrzymamy bardziej szczegółowy opis. Innymi działami na stronie są Biografie oraz Chronologia. Bardzo ciekawym miejscem jest Archiwum, w którym to udostępniane są prace osób prywatnych oraz dzieła historyczne. Odnajdziemy tu prace Cycerona, Seneki czy Marka Aureliusza. Strona posiada także informacje o bibliografii, która wykorzystana została do opracowywania materiałów publikowanych na stronie. Witrynę urozmaica wyszukiwarka, w której dzięki krótkim wyrażeniom możemy odnaleźć informacje na temat materiałów opublikowanych na stronie. Prócz tego zawarte są tu informacje o mapie witryny, możliwości umieszczenia linków lub banerów, wyróżnieniach przyznanych witrynie, a także dane kontaktowe. Strona posiada także forum. Strona doskonale nadaje się na powtórkę przed klasówką, a także może być wielce pomocna podczas pisania referatów. Wielkimi plusami strony są:

- * duża ilość materiałów dotycząca historii starożytnego Rzymu,
- * przejrzyste rozmieszczenie materiałów,

- * wzbogacenie tekstu licznymi grafikami i tabelami,
- * duża liczba poddziałów,
- * możliwość zamieszczenia własnych materiałów (po uprzednim skontaktowaniu się z administratorem),
- * brak konieczności rejestracji (poza forum),
- * specjalizacja w zakresie jednej tematyki.

Jedynym mankamentem jest częstość aktualizacji strony wahająca się od jednego miesiąca do trzech miesięcy.

Wszystkie wymienione wyżej strony uważam za interesujące i godne polecenia. I choć ciągły rozrost informacji skutkuje coraz to większą liczbą danych przekładanych na formę elektroniczną, która ma swoje w/w plusy, z których największy moim zdaniem, jest fizyczna postać składowania informacji (nośniki magnetyczne), czy szybkość wyszukiwania, to jednak uważam, że w najbliższej przyszłości i nawet tej nieco dalszej, forma elektroniczna nie wyprze informacji na nośniku tradycyjnym, chociażby z uwagi utarcia się takiej formy w mentalności i kulturze społeczeństwa, czy po prostu wygody użytkowania książki.